

**ሁለት አገሮች፣ አንድ ማህበረ-ሰብ፤
የኮንፈረንስ ጉዳይ ለኢትዮጵያና ለኤርትራ**

ተስፋጽዮን መድሃኔ (ፕሮፌሰር)

ብረመን ዩኒቨርሲቲ፣ ጅርመን

የኢትዮጵያና ኤርትራ ወዳጅነት ኮንፈረንስ
ዋሺንግተን፣ ዲ. ሲ. ሚያዝያ (አፕሪል) 22፣ 2018

ማብራሪያና ምስጋና

የሚከተለው ጽሁፍ የኢትዮጵያና የኤርትራ ወዳጅነት መድረክ ሚያዝያ (አፕሪል) 22 2018 ዓ. ም. በዋሺንግተን ከተማ ላደራጀው ዓመታዊ ኮንፈረንስ የተዘጋጀ ነው። በኮንፈረንሱ ያቀረብኩት ንግግር፣ ያኔ እንደገለጽኩት፣ የዚሁ ጽሁፍ አጠር ያለ ሀተታ ነበር። ጽሁፉ በሙሉ በተለያዩ ድህረገጾች እንደሚወጣ በንግግራ ጠቅሼ ነበር። ባልኩት መሰረት ሙሉው ጽሁፍ እነሆ።

ይህንን ጽሁፍ በማዘጋጀት ጊዜ ስማቸው መጥቀስ የማያስፈልግ ወዳጆቹ አስተያየቶች በመለገስና በሌሎች የተለያዩ መንገዶች ተባብረውኛል። የኢትዮጵያና የኤርትራ ወዳጅነት መድረክ ኮንፈረንሱን አዘጋጅቶ በዚህ ጽሁፍ አማካይነት ሃሳቤን ለማሰራጨት ዕድል ሰጥቶኛል። ለተባበሩኝ ሁሉ ምስጋናዬን አቀርባለሁ።

በዚሁ ጽሁፍ ላይ የሰፈረውን ይዘት በሚመለከት ሃላፊነት የምወስደው እኔ ራሴ ብቻ መሆኔን ለማሳሰብ እወዳለሁ።

ተስፋጽዮን መድሃኔ

ብረመን ዩኒቨርሲቲ፣ ጆርመን።

ግንቦት (መይ) 2018

ሁለት አገሮች፣ አንድ ማህበረ-ሰብ፤ የኮንፈደራሽን ጎዳና ለኢትዮጵያና ለኤርትራ

ተስፋጽዮን መድሃኔ (ፕሮፌሰር)
ብረመን ዩኒቨርሲቲ፣ ጅርመን

በዚህ የኢትዮጵያና ኤርትራ የወዳጅነት መድረክ የሁለቱ አገሮች ዝምድና ምን ይሁን የሚለውን ጥያቄ ደጋግመን ጎብኝተነዋል። በ2009 እና በ2010 በሳንዎዘ ከተማ እኔና ወንድሜ ፕሮፌሰር ዳንኤል ክንዴ የተሳተፍንባቸው ስብሰባዎች በዚህ ጉዳይ ላይ ተካሂደዋል፤ ውጤታቸውም አመርቂ ነበር የሚል እምነት አለኝ።

ኤርትራ ተገንጥላ የተለዩች አገር ከሆነች አንስቶ ለሁለቱ አገሮቻችን የሚበጀው ዝምድና ኮንፈደራሽን ነው የሚለውን ዕይታ ሳስተጋባ ነበር። የኮንፈደራሽንን ሃሳብ የሚያራምዱ ጥናቶችም በተለያዩ ስብሰባዎችና በጽሁፍ መልክ አቅርቤአለሁ¹።

የኮንፈደራሽን ሃሳብን የሚቃወሙ ኢትዮጵያውያንና ኤርትራውያን ነበሩ፤ ባሁኑ ወቅት ግን ስለ ኮንፈደራሽን ያለው አመለካከት እየተሻለ መጥቷል። በመሰረቱ አሁን ስለ ኮንፈደራሽን፣ ገና በቂ ባይሆንም፣ ከበፊቱ የላቀ ግንዛቤ ያለ ይመስላል። ኮንፈደራሽን ለሚለው ሃሳብ የነበሩት ዕንቅፋቶች እየደከሙ መጥቷል።

የሁለቱ አገሮች ተነጣጥሎ መኖር ካለው ዕውነታ ጋር የማይጣጣም መሆኑ ባሁኑ ጊዜ በተግባር እየታየ ነው። ከአስር ዓመት በፊት ባሳተምኩት አነስ ያለ መፅሃፍ የጠቀስኩት አንድ ፀሃፊ ያለው ይህንን ነጥብ የሚመለከት ሃሳብ አለ። ፀሃፊው ኤርትራና ኢትዮጵያ ተለያይተዋል እንጂ አልተፋቱም ሲል መጎተ። እኔ ግን የፀሃፊው በጎ መንፈስ ቢገባኝም ነገሩ የተገላበጠሽ መሆኑን ለማሳየት ሞክርኩ፤ ማለቱ፣ እውነቱን ለመናገር፣ ኤርትራና ኢትዮጵያ በይፋ ተፋትተዋል፤ ኤርትራ ለዓላዊ አገር ተብላ፣ ፀረህዝብ ቢሆንም፣ የራስዋ መንግስት አላት፤ ከ1993 አንስታ የተባበሩት መንግስታት ድርጅት አባል ሆናለች፤ ከብዙ አገሮች ጋርም ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት አላት። በህግ የኢትዮጵያ አካል የሚያደርጋት ዝምድና አብቅቷል።

ኢትዮጵያና ኤርትራ በይፋ ቢፋቱም በመሬት ላይ ያለው ዕውነታ የሚመሰክረው በተግባር ያልተለያዩ መሆናቸውን ነው። ኤርትራውያን ገና በብዛት ኢትዮጵያ ውስጥ አሉ፤ ከኢትዮጵያውያን ጋር ተሳስረዋል፣ ተዛምደዋል። በስደት ያሉ ኤርትራውያንና ኢትዮጵያውያን በወንድማማችነት ይኖራሉ፤ አንዳንዶቹም ተጋብተው ትዳር እየመሰረቱ ናቸው። በባህል ረገድ የነበረው ግንኙነታችንና ጋራነታችን ያው እንደቀጠለ ነው። በይፋዊ

1. ካሁን በፊት በእንግሊዝኛ ካሳተምኳቸው ድርሰቶችና መጣጥፎች ብዙ ሃሳቦች ወስጄ በዚህ ፅሁፍ አስፍራያለሁ።

ፍቺ ምክንያት ኤርትራም ኢትዮጵያም ብዙ ችግር እያሳለፉ ናቸው፤ ይኸም ለራሱ አለመለያየት ነው ማለት ይቻላል። ከዚህ ተነስቼ፣ እኔ ሁለቱ አገሮች በተግባር አልተለያዩም ብቻ ሳይሆን፣ እንድያውም ሊለያዩ አይችሉም ማለት እደፍራለሁ።

ኮንፈደራሽን አስፈላጊ ይሁን እንጂ አሁኑኑ እውን ሊሆን ይችላል ማለት አይደለም። አሁን ያሉት መንግስታት ለኮንፈደራሽን ፍላጎቱም ሆነ ብቃቱ የላቸውም። በሁለቱ አገሮችና ዝምድናቸውን በተመለከተ፣ ቆየት ብዬ እንደምገልፀው፣ መሟላት ያለባቸው ቅድመ-ሁኔታዎች አሉ።

፩

ስለ ኮንፈደራሽን ትርጉም ያለው ግንዛቤ አሁን የተሻለ ቢሆን እንኳን ገና በቂ አይደለም። የኮንፈደራሽን ትርጉም ወይም ፅንሰ ሃሳብ በኤርትራና ኢትዮጵያ ሁኔታ ደመቅ ያለ ተራ ያላቸው ጎኖች አሉት። ኮንፈደራሽን ምን ማለት ነው? ባጭሩ ሲገለፅ ኮንፈደራሽን ማለት የሁለት ወይም በቁጥር ከዚያ የበለጡ ሉዓላዊ አገሮች ህብረት (ዩኒዮን) ማለት ነው። አባል አገሮቹ ለህብረቱ የተወሰነ ሃይል ወይም ስልጣን ይሰጡታል፤ ህብረቱ እነርሱ ካስተላለፉለት በላይ ሃይል ወይም ስልጣን የለውም።

አንዳንዱ ኮንፈደራሽን ለአንድ የተወሰነ የጋራ ጉዳይ ለማጠናቀቅ የሚቋቋም ትስስር ነው። ይህ ብዙውን ጊዜ አገሮች ከወራሪዎች ለመከላከል የሚያቆሙት ጊዜያዊ ህብረት ነበር። የጋራው ችግር - ወራር ይሁን ሌላ - ካቆመ በኋላ ኮንፈደራሽን ያበቃል። እንዲህ ዓይነት ኮንፈደራሽን ወደ ፈደራሽን ይሁን ወደ ሌላ ዓይነት ውህደት ሊመራ አይችልም።

ሌላው ዓይነት ኮንፈደራሽን ደግሞ ለተወሰነ ጉዳይ ተብሎ የሚቋቋም ትብብር ሳይሆን በይዘቱ ሰፊ ወይም አጠቃላይ የሆነ ነው። ጊዜያዊ ሳይሆን ቀጣይ ነው። ይዘቱ እየጨመረ ሄዶ የአገሮቹ ዝምድና እያደገ፣ እየሰጠመ እና እየጠነከረ ይመጣል። እንዲህ ዓይነቱ ኮንፈደራሽን እስከ ፈደራሽን፣ እስከ ሙሉ ውህደትም ሊደርስ ይችላል። የዚህ ዓይነት ኮንፈደራሽን አብነቶች በአሜሪካና በጀርመን ታሪክ የታዩት ናቸው።

ፈደራሽን ግን ከኮንፈደራሽን የተለየ ነው። በፈደራሽን የሚተሳሰሩት አካላት ወይም አገሮች ሉዓላዊ አይደሉም፤ ለማክሰላዊው መንግስት ተገዢ (ማለት የበታች) ናቸው። አገሮቹ በሙሉ ተደምረው የሚያቆሙት አንድ አካል ነው ሉዓላዊው አገር።

የኮንፈደራሽን ዝምድና በተለያዩ ስሞች ነው የሚጠራው፤ ለምሳሌ ማህበረ-ሰብ (አውሮጳ)፣ህብረት (አውሮጳ)፣ የነፃ ሀገሮች ኮሞንወልዝ (ሩሲያና ሌሎች)፣ ሊግ (በተለይ በድሮ ዘመን) ወዘተ። የዝምድናው ይዘትም ይለያያል፤ አባል አገሮቹ የተስማሙበት ነው የሚሆነው። በዘመናችን ግን አብዛኛውን ጊዜ ኮንፈደራሽን ሲባል መከላከያን ውጭ ጉዳይንና አለማቀፋዊ ንግድን በተመለከተ የጋራ ተቋማትና የጋራ ፖሊሲ ይኖሩታል። እንዲሁም በአውሮጳ ህብረት ታሪክ እንደታየው የአገሮቹ ድንበሮች በበለጠ ክፍት እየሆኑ

መጥተው ዜጎቹ በተዛመዱት አገሮች ሁሉ ሊኖሩ፣ ሊሰሩ፣ ሊነግዱ፣ እና ንብረት ሊያፈሩ ይችላሉ ማለት ነው²።

የአንድ ኮንፌደራሽን ግብ ዝምድናው እያደገ መጥቶ በሂደት እስከ ሙሉ ውህደት መድረስ ሊሆን ይችላል። ይህ ግን ግቡ ምን እንደሆነ በስምምነቱ ይጠቀሳል ማለት አይደለም። አንዳንዴ ግቡ ምን እንደሆነ ሳይጠቀስ ከይዘቱ መገንዘብ ይቻላል³።

ኮንፌደራላዊ ዝምድና አስተማማኝ ጠንካራና ታዳጊ የሚሆነው የአወቃቀሩ ሂደት ህዝባዊ መሰረት ያለው ሲሆን ነው። በሌላ አነጋገር ኮንፌደራላዊ ዝምድና በህዝብ ፍላጎት ላይ የተመሰረተ መሆን አለበት። ይህ ማለት ባጭሩ ኮንፌደራሽን ማቋቋም የራስን ዕድል በራስ የመወሰን መብት አንድ ክስተት ወይም ሁኔታ ነው። ህዝቡ ይህንን መብት የሚገለገልበት ደግሞ ብዙውን ጊዜ በረፈረንደም ወይም ህዝብ-ውሳኔ ነው።

፪

የራስን ዕድል በራስ መወሰን ማለት ምንድን ነው? ይህ ማለት በአንድ ጉዳይ ህዝቡ ይጠቅመኛል ብሎ የሚያምነውን ሁኔታ ይገልጻል ማለት ነው። ከዚህ ጋር በተያያዘ መታወቅ ያለባቸው ሁለት ነጥቦች አሉ።

1. የራስን ዕድል በራስ መወሰን አንድ ዘዴ ብቻ ነው፤ ሂደት-ሂደት መሰረታዊ ግቦች ላይ የሚያደርስ መንገድ ነው። በፖለቲካ ረገድ ህዝቡ ለምሳሌ ከመገንጠልና ከውህደት ምርጫውን በረፈረንደም ይገልጻል። ይህ የራስን ዕድል በራስ መወሰን ነው። በረፈረንድሙ የተመረጠ ሁኔታ ግን ከስስተጀርባው ያለውን ራዕይ ወይም ዓላማ የሚያገለግል እንጂ ለራሱ የመጨረሻ ወይም ዋና ግብ አይደለም።

ይህንን ነጥብ በበለጠ ለመረዳት በዋና ግብ ወይም ራዕይና በስትራቴጂ መሃከል ያለውን ዝምድና ማብራራት ያስፈልጋል።

ዋና ግብ ወይም ራዕይ ማለት፡ በቀላል አነጋገር፡ የመጨረሻው ወይም መሰረታዊ ዓላማ ማለት ነው⁴። ይኸውም የህዝቡን ኑሮ ወይም የአኗኗር ሁኔታ ማሻሻልና ማሳደግ፣ በአጭሩ ሁለንተናዊ የህይወት እርካታ ነው። ይህ ሰው ሲባል በህይወት እንዲሟላለት የሚያስፈልግ

2. John A. Akec, “To confederate or not to confederate is a matter of strategy”, Sudan Tribune, September 14, 2010, < http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=36261 > accessed on January 10, 2018, ; John A. Akec, “Confederation; A Better Tool for Good Neighborliness and Prosperous Relationship between Sudan and South Sudan”, *UNISCI Discussion Papers*, Nr. 33, October 2013 (Madrid Spain), p. 158 <<http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=76728723011> >; Mahmoud A. Suleiman, “Confederal System for Sudan”, Sudan Tribune, January 8, 2008 http://sudantribune.com/spip.php?page=imprimable&id_article=25592 accessed on January 10, 2018
3. University of Pretoria, “Supranationalism in the African context; A critical look at past and present attempts at building supranational organizations in Africa”, p. 115, <<https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/28573/02chapter3.pdf?sequence=3>>
4. John A. Akec, “To confederate or not to confederate is a matter of strategy”, op. cit.

ሁሉን የሚመለከት ሆኖ፣ ማህበረ ኤኮኖሚያዊ ፖለቲካዊ እና ሰብአዊ መብቶችን በሙሉ፣ ከሁሉም በላይ በህይወት የመኖር መብትን ያካተተ ነው። ይህ አንድ ሰው ለጤናማ ህይወት የሚፈለገው ሁሉ እንዲሟላለት፣ ቤተ ሰብ ለመመስረትና ለመደሰት፣ ደህንነቱ እንዲጠበቅ፣ የንብረት ባለቤት የመሆን፣ የመማር፣ የመናገር የመምረጥ የመመረጥና የመንቀሳቀስ መብቶቹን ወዘተ. ያጠቃለለ ነው።

ስትራቴጂ ወይም ብልሃት ማለት ግን የመጨረሻ ግቦችን ለማሟላት ያገለግላል ተብሎ የተወሰነ ሁኔታ ማለት ነው⁵። ለምሳሌ የህዝቡ ምርጫ አንድነት ከሆነ አንድነቱ የመጨረሻ ግብ አይደለም፤ ግቦቹን ለማሟላት የሚያገለግል ስትራቴጂ ወይም የተመረጠ ብልሃት ብቻ ነው⁶። እንደዚሁም መገንጠል እና ተገንጥሎ ለ-ዓለዊ አገር መሆን አንድ ስትራቴጂ ወይም ብልሃት ነው። ይህ ስትራቴጂ ሲመረጥ የመጨረሻ ግቦችን ያሟላል ተብሎ ስለታመነበት ነው ወይ መሆን ይገባል።

ስለዚህም ለ-ዓለዊነት ጨርሶ የማይነካ ወይም የማይደፈር ነው ማለት አይደለም። ሱዳናዊው ምሁር፣ ፕሮፌሰር ዓብዱላሂ አን ናዒም፣ እንደጻፈው ለ-ዓለዊነት “በቀላሉ ሊደፈር ወይም ሊጣስ አይገባም”፤ ነገር ግን ከበስተጀርባው ያለውን ግብ ለማጨናገፍ ማገልገል የለበትም⁷። በሌላ አነጋገር፣ በሉዓላዊነት ስም መንግስታት ህዝቦቻቸውን መጨቆንና በማንኛውም ረገድ መጉዳት አይገባቸውም፤ ይህንን በማድረግ የሉዓላዊነትን መሰረታዊ ግብ ሲያጠቁ ሌሎች መንግስታት የህዝቦቹን መብት ለማስከበር የሚደረገውን ጥረት ቢደግፉ ለ-ዓለዊነትን ጥሳችሁል ተብለው አይወቀሱም።

2. የተመረጠው ስትራቴጂ - ለምሳሌ መገንጠል - በሃደት ግቡን የማያሟላ ወይም ለማሟላት የማይችል ሆኖ ከተገኘ፣ ወይም ሁኔታው ተለውጦ ዝምድናው መስተካከል አለበት ከተባለ ሊሻሻል ወይም ሊለወጥ ይችላል፤ ይህ ማለት እንደገና ረፈረንደም ተካሂዶ ይሁን ወይም በሌላ መልክ ህዝቡ ፍላጎቱን መልሶ ይገልጻል ማለት ነው።

ከስትራቴጂ ጋር በተያያዘ ነፃነት - ማለት ፖለቲካዊ ነፃነት - የሚለውን ፅንሰ-ሃሳብ መረዳት አስፈላጊ ነው። ይህንን ፅንሰ-ሃሳብ በተመለከተ የተሳሳተ ግንዛቤ አለ። ብዙ ወይንም አብዛኛው ያገራችን ሰው ነፃነት ሲባል ከመገንጠል ጋር ብቻ ያያይዘዋል። ሙሉ አንድነት፣ ፈደረሽን ወዘተ. የህዝቡ ፍላጎት ቢሆንም በልማድ ነፃነት ተብሎ አይገለፅም። ይህ መሰረታዊ ስህተት ነው። አንድ አገር ወይም ህዝብ ከሌሎች ጋር የሚኖረውን ዝምድና በተመለከተ ነፃነት ሲባል ህዝቡ በሙሉ ፍላጎት የመረጠው ወይም የተቀበለው ሁኔታ (status) ማለት ነው። ህዝቡ ያለ ምንም ተፅዕኖ ወይም ማጭበርበር የመረጠው

5. ስትራቴጂው የሚጠናቀቀው አመርቂ ተብሎ የተመረጠውን አካሄድ በመጠቀም ነው። ይህ አካሄድ ዘዴ (ታክቲክ) ይባላል። ዝነ ከማህ
6. የአንድነትን ምርጫ በተመለከተ የሚከተለውን ዕይ። Francis M. Deng, “Prospects for Reconciling Self-Determination with Unity in Sudan”, (Khartoum, : Symposium on Unity and Self-Determination, November 2, 2009)
<<http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/pdf/SAPG%20statement%20in%20Khartoum.%20Nov%2009.pdf>> accessed on March 7, 2018
7. Abdullahi Ahmed An-Na’im, “Third World Perspectives”, in Elizabeth Ferris (ed), *The Challenge to Intervene: A New Role for the United Nations*, (Uppsala: Life & Peace Institute, 1992), p. 145

ወይም የተቀበለው አሀዳዊ ውህደት ይሁን ፈደረሽን ይሁን ኮንፈደረሽን ይሁን ወይም መገንጠል ሁሉ ፖለቲካዊ ነፃነት ነው። አንድነት ሲባል መልኩ አሃዳዊ ይሁን ፈደራላዊ፣ እንደ ባርነት አድርጎ ማቅረብ ትልቅ በደል ነው። እንዲህ ከሆነም የሰከትላንድ ህዝብ ከጥቂት ዓመታት በፊት በነፃ ረፈረንደም መገንጠልን ተቃውሞ ከእንግሊዝ አገር ጋር በአንድነት ለመቀጠል በመወሰኑ ባርነትን መረጠ ሊባል ነው። እንደዚሁም የኮቤክ ህዝብ ደጋግሞ በነፃ ረፈረንደም መገንጠል አንፈልግም ብሎ ከካናዳ ጋር በአንድነት መቀጠል ባርነትን መረጠ ሊባል ነው።

ይህንን ጉዳይ በተመለከተ ዋናው ጥያቄ የተመረጠው ስትራቴጂ በህዝቡ ነፃ ፍላጎት ላይ የተመሰረተ ነው ወይስ አይደለም የሚለው ነው። ህዝቡ ያለ ምንም ተፅእኖ ወይም ማጭበርበር የመረጠው እስከሆነ ድረስ ማንኛውም ውጤት ነፃነት ነው። በተቃራኒው ደግሞ ህዝቡ በተፅዕኖ ወይም በማታለል ወይም ተገድዶ የተቀበለው ከሆነ አንድነት ይሁን መገንጠል ነፃነት አይደለም።

ስትራቴጂ የመጨረሻውን ግብ ለማሟላት የሚያገለግል ብልሃት ነው ከሚለው ሃቅ ተነስተን ስለ ኮንፈደረሽን ልንገነዘበው የሚገባ መሰረታዊ ነጥብ አለ። ኮንፈደረሽን -ለተወሰነ ጉዳይ የሚቋቋም ጊዜያዊ ትብብር ዓይነቱ ካልሆነ በስተቀር- በይዘት ባለበት የሚረጋ ወይም የማይለወጥ አይደለም። ይሻሻላል፣ ይቀየራል። አንዳንድም በየጊዜው የሚታደስ ኮንፈደረሽን ነው⁸። Renewable confederation ይባላል። ለምሳሌ የኮንፈደረሽኑ ዕድሜ አምስት ዓመት ነው ተብሎ ይደነገጋል። ይህ ግን ከአምስት ዓመት በኋላ ግንኙነቱ ያከትማል ማለት አይደለም። ይህ ማለት ከአምስት ዓመት በኋላ የኮንፈደረሽኑ ዝምድና ምን ያህል እንዳገለገለ፣ እንደስትራቴጂ ዋናውን ግብ ወይም ራዕይ ለማሟላት ምን ያህል እንደረዳ ይገመገማል ማለት ነው። በዚሁም መሰረት የኮንፈደረሽኑ ይዘት ይሻሻላል፣ ያድጋል። ህዝቡ እንደገና በነጻ ረፈረንደም የታደሰውን ኮንፈደረሽን ወይም ያጸድቃል ወይም ይቃወማል። ረፈረንደም በየጊዜው እየተደጋገመ ኮንፈደረሽኑ ፈደረሽን እስከ መሆን ድረስ ሊያድግ ይችላል። የአውሮጳ ህብረት ይህንን ሂደት ተከትሎ ነው አያደገ መጥቶ አሁን ፈደረሽን ለመሆን ተቃርቦ ያለው።

በሌላው በኩል ደግሞ አንድ አባል አገር ከኮንፈደረሽኑ በቂ በሆነ መጠን አልተጠቀምኩም ብሎ ከህብረቱ ሊወጣ ይችላል። ለምሳሌ እንግሊዝ አገር በ1973 የአውሮጳ ህብረት አባል ሆነች፣ ባለፈው ዓመት ደግሞ ረፈረንደም ተካሂዶ ጥቅምዋን በበለጠ ለማራመድ ብላ ከህብረቱ ወጣች። ይህ ሊሆን የቻለው ኮንፈደረሽን የሉዓላዊ አገሮች ህብረት በመሆኑ ነው።

፫

እንኳንስ ኢትዮጵያና ኤርትራ የአፍሪቃ ቀንድ አገሮች በሙሉ በኮንፈደረሽን ሊተሳሰሩ ሁኔታቸው ያስችላል የሚል አስተያየት ያላቸው ምሁራን አሉ። በአፍሪቃ ደረጃም

8. John A. Akec, "A call for renewable confederation in post 2011 Sudan", Sudan Tribune June 8, 2010 available online at <http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=35326>

ኮንፈደራሽን ቢያንስ እንደ ራዕይ ይታሰባል⁹። በተጨማሪም ኮንፈደራሽንን አስመልክቶ ውይይት የተካሄደበት ጉዳይ ግን የደቡብ ሱዳን ጥያቄ ነበር¹⁰። ሞዋቹ ዶክ. ጆን ጋራንግ የኮንፈደራሽን ስርዓት ለሱዳን በጠቅላላ መፍትሄ ይሆናል የሚል አቋም ነበረው። በቂ ድጋፍ አላገኘም¹¹፤ ስለዚህም በረፈረንደም ሂደት ደቡብ ሱዳን ተገነጠለ።

ኮንፈደራሽን በቀጠናችን ምን ያህል ስኬታማ ይሆናል በሚል ጥያቄ ላይ የሃሳብ ልዩነት ሊኖር ይችላል። አንድ ነገር ግን ግልፅ ነው። ከአፍሪቃ ቀንድ አገሮች ሁሉ በኮንፈደራሽን ለመተሳሰር ታሪካቸውና ሁኔታቸው በእጅጉ የሚፈቅድላቸው ወይም የሚያስችላቸው ኢትዮጵያና ኤርትራ ናቸው። በጂኦግራፊያዊ አቀማመጥና ባላቸው የተፈጥሮ ፀጋ እርስ በርሳቸው የሚፈላለጉ ወይም ተደጋጋፊ (ኮምፕሊመንታሪ) ናቸው። ለምሳሌ ኢትዮጵያ መሬትና ውሃ ሲኖራት፣ ኤርትራ ደግሞ አስፈላጊ የሆኑ የባህር በሮች አሉዋት፤ በጠቅላላው አነጋገር ህዝቦቹ አንድ ዘር ወይም ነገድ ናቸው፤ ባህሎቻቸው በአብዛኛው አንድ ካለበለዚያ እጅግ ተመሳሳይ ናቸው። በሁለቱ አገሮች ዋናዎቹ ሃይማኖቶች ክርስትናና እስልምና ናቸው፤ በሁለቱም የክርስትያኑና የእስላሙ ቁጥር ተመጣጣኝ ነው። ድንበሮቻቸው አውሮጳዊ ቅኝ ግዛት የፈጠረው ነው፤ ሁለቱ አገሮች “የነገድ ወይም የባህል ክልሎች” አይደሉም። ህዝቦቹ ታሪካቸው በአብዛኛው አንድ ነው፤ እርስ በርሳቸው የተዋወቃሉ፤ ይግባባሉ፤ ለዘመናት አብረው ኖሯል፤ ተዛምዷል ተዋልደዋል።

እነዚህ ሁሉ ኮንፈደራሽንን የሚቻል የሚያደርጉ ናቸው።

በተቀራረው ደግሞ ለኮንፈደራሽን ዕንቅፋት የሚሆኑ ወይም ኮንፈደራሽንን አስቸጋሪ የሚያደርጉ ነገሮች አሉ። አንዳንዱን ለመጥቀስ፤

9. ለምሳሌ የአፍሪቃ አንድነት ኮሚሽን ሊቀ መንበር የነበሩት ሚስስ ድላሚኒ ዙማ እንዲህ የመሰለ አመለካከት አላቸው። Jeggan Grey-Johnson, “Is the AU blinded by its own vision?”, (Open Society Initiative for Southern Africa OSISA), April 8, 2015, <<http://www.osisa.org/openspace/regional/au-blinded-its-own-vision> > accessed on January 3, 2018 ከዚህ ጋር በተያያዘ የአፍሪቃ አገሮችን ለማዛመድና ለማወሃድ ተብለው ያለፉ ውሳኔዎችና የተነደፉ ዕቅዶች መኖራቸው ሊጠቀስ ይገባል። የመጨረሻው የዚህ ዓይነት ውሳኔ ባለፈው ወር የአፍሪቃ ህብረት በኪጋሊ ስብሰባው ያሳለፈው “የአፍሪቃ አህጉራዊ ነፃ የንግድ ቀጠና” የተባለው ነው። የኪጋሊ ውሳኔ ከመወሰዱ በፊት የታተመ ቢሆንም የሚከተለው ፅሁፍ ጠቃሚ ነው። Talkmore Chidede, “The African Continental Free Trade Area (AfCFTA) and other African Union (AU) initiatives for economic integration”, < <https://www.tralac.org/discussions/article/12790-the-african-continental-free-trade-are...> > accessed on March 22, 2018

10 በዚህ ዕውቀት በደቡብ ሱዳን ልሂቃኖች መሃከል ስለኮንፈደራሽን ከተካሄዱት የፅሁፍ ክርክሮች ብዙ ሃሳቦች ወስጂ ተገቢውን ዕውቅና (ምስጋና) በመስጠት ተጠቅሟል።

11 . Carl James Chol, “Mr. Malik Agar and Confederation”, Pachodo.org, < <https://pachodo.org/latest-news-articles/pachodo-english-articles/515-mr-malik-agar-a...> > accessed on January 10, 2018; John A. Akec, “Confederation; A Better Tool for Good Neighborliness and Prosperous Relationship between Sudan and South Sudan”, op. cit., John Apuruot Akec, “Why confederation in Post-Referendum Sudan is key to prosperous, stable, and good neighbourliness”, Sudantribune.com, 18 November, 2010 <http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=36978 > accessed on January 10, 2018

1. የኮንፈደራሽንን ራዕይ - በኢትዮጵያና ኤርትራ መሃከል ይሁን በአፍሪቃ ቀንድ ደረጃ - የሚያራምድ ሃያል ወይም በህዝቦቹ ተቀባይነት ያለው መሪ ይሁን ንቅናቄ የለም።
2. ይህንን ጥያቄ በተመለከተ በኢትዮጵያና በኤርትራ ልሂቃን መሃከል በቂ መግባባት የለም።
3. እያንዳንዱ አገር ከኮንፈደራሽን እንዴትና ምን ያህል ይጠቀማል በሚለው ጥያቄ ላይ አለመግባባት ያለ ይመስላል።
4. አገሮቹ ወይም መንግስታቱ ስለሉዓላዊነታቸው - እያነሰ ቢመጣም - ገና እጅግ ቀናተኞች በመሆናቸው ለኮንፈደራላዊ ውህደት የተወሰነ ስልጣን ማስረከብ በሚለው ሃሳብ ይሰጋሉ።
5. አገሮቹ መረጋጋት ይጎድልባቸዋል። ኤርትራ እጅግ የተጠላ መንግስት የሚቆጣጠራት የተንኮላሸች አገር ናት። ኢትዮጵያ ደግሞ በዚህ ጊዜ የተቃዋሚ ንቅናቄዎች ያየሉባት፣ ጽናቱ የሚያስተማምን ህዝባዊ ተቀባይነት ያለው መንግስት ገና የሌላት፣ የመገነጣጠል አደጋም ያንጃበበባት አገር ናት።
6. በአሁኑ ጊዜ በሁለቱ አገሮች - በተለያየ መጠን ቢሆንም - ከባድ የዲሞክራሲ ዕጥረት አለ፤ ለመረጋጋት ጉድለቱ ዋና ምንጭም ይህ ነው።

እነዚህ ችግሮች ይኑሩ እንጂ ኮንፈደራሽን የሚፈለግና ለወደፊቱም የሚቻል ነው። እንደያውም ያሁኑ ወቅታዊ ዕውነታ ኮንፈደራሽን በኢትዮጵያና በኤርትራ መሃከል አማራጭ የሌለው አስፈላጊ ዝምድና መሆኑን ነው የሚያመለክተው።

ኮንፈደራሽን ለሁለቱ ህዝቦች በብዙ ረገድ ይጠቅማቸዋል።

1. ኢትዮጵያም ኤርትራም የጎሳ ፖለቲካና ተዛማጅ ችግሮች ካስከተሉት ቀውስ የተነሳ የመገነጣጠል አደጋ አለባቸው። በኢህአዲግ ወሳኝ ሚና የተነደፈው ህገ-መንግስት በሚፈቅደው መሰረት ወያኔ ትግራይን አስገንጥሎ ከኢሳይስ መንግስት ጋር ሆኖ የትግራይ-ትግርኛ አገር የመመስረት የተደበቀ አጀንዳ እንዳለው ለግመታት በተደጋጋሚ የተፃፈበት ነው። ይህ ወያኔ ኢትዮጵያን ለመግዛት በማይችልበት ሁኔታ ሲገባ የሚሰበው ካርታ አሁኑኑ ለብዙ ታዛቢ ግልፅ እየሆነ መጥቷል¹²፤ አጀንዳው በሚተገበርበት ጊዜ ኢትዮጵያም ኤርትራም ይገነጣጠላሉ ማለት ነው።

12. በዚህ ጊዜ አንዳንድ ኤርትራውያንና የትግራይ ተወላጆች የትግራይ-ትግርኛን ዕቅድ በተለያየ መልክ እያራመዱት ነው። እነዚህ ካድሬዎች አንዳንድ ጊዜ “አግዳዝያን” በሚል ስም ይንቀሳቀሳሉ። ይህንን አፍራሽ ዓላማ በማጋለጥ የEthiopian Semay አዘጋጅ ጌታቸው ረዳ ብዙ ዕውጮች አበርክተዋል። ለምሳሌ እነዚህን ተመልክት፡ “ግብረ-መልሴ ንዶ/ር ሙሉ-ወርቅን ገረሽዳን ደስታን” togoruba.org 25 March 2018; “ግብረ መልሴ ንዶ/ር ሙሉ-ወርቅ ኪ/ማርያም” 2ይ ክፍለ togoruba.org 06 April 2018. እንዲሁም የሚከተለውን ዕይ Al Mariam, “A Rejoinder to Seyoum Mesfin’s call to Arms to the People of Tigray”, Al Mariam’s Commentaries, February 4, 2018 available online at <http://almariam.com/2018/02/04/a-rejoinder-to-seyoum-mesfins-call-to-arms-to-the-p...>; እንዲሁም የሚከተለውን የአክቲቪስት ነጋሲ በየነን ቃለ-መጠይቅ አዳምጥ Negasi Beyene, “Talk of ‘Tigray Secession’ is Talk of the Idle, Not the Concern of the People of Tigray, says Activist Negasi Beyene”, ethiomeia.com March 5, 2018

ኮንፌደራሽን የመገነጣጠልን አደጋ በማስቆም ላይ ትልቅ ሚና ይኖረዋል። በኢትዮጵያና በኤርትራ መሃከል የሚቋቋመው ኮንፌደራሽን አቅጣጫው አንድነታዊ ነው። ጨርሰው በህግ የተለያዩ ሁለት አገሮች በኮንፌደራሽን መተሳሰር ሲጀምሩ ወደ አንድነት እየመጡ ናቸው። በሁለቱ አገሮች መሃከል የሚሰፍነው የፖለቲካ አየር የአንድነት ሆኖ በውስጣቸው ባለው የህዝቦች ወይም ብሄሮች ግንኙነት ላይም እንደምታ ይኖረዋል። በሌላ አነጋገር ኮንፌደራሽን የብሄሮች ዝምድናን በተመለከተ አርአያነት ይኖረዋል። የመለያየትንና የመገነጣጠልን ስነ-አእምሮና አዝማሚያዎች እያዳከመ መቀራረብንና ወንድማማችነታዊ ዝምድናን ያበረታታል። ስለዚህ ኮንፌደራሽን ለሁለቱ አገሮች ቀጣይ ህልውና አስፈላጊ ነው ማለት ይቻላል።

2. ሰላማዊ ግንኙነትን ያጠናክራል፤ ጥላቻን በመቆጣጠር ጦርነትን ሊያስወግድ ይችላል¹³፤
3. ሁኔታው በጠቅላላ ለመረጋጋት የሚመች ሆኖ፣ ለእድገት ተስማሚ ነው፤
4. በሁለቱም አገሮች የመንቀሳቀስና የመኖር ነፃነት ስለሚኖር፣ በድንበር ሰበብ ግጭት ሊመጣ ያለው ዕድል አነስተኛ ይሆናል¹⁴፤
5. ኮንፌደራሽን ለሁለቱም አገሮች ሰፊ ገበያ ያቀርብላቸዋል፤ የሚያመርቱትን ለመሸጥ ገበያ ያገኛሉ፤ ይህም ለዕድገት ጠቃሚ ነው¹⁵።

ኮንፌደራሽን፣ ከሁለቱ አገሮች አልፎ በቀጠናው፣ እንዲያውም በአፍሪቃ አህጉር በጠቅላላ አዎንታዊ እንደምታ ይኖረዋል ማለት ይቻላል። ኮንፌደራሽን በደንብ ስራ ላይ ከዋለ፣ ሁለቱን አገሮች ያበለፀጋል፣ ያሳድጋል። ይህም ሲሆን ልዓላዊነታቸው ይጠነክራል። በዚህ ወቅት ብዙ የአፍሪቃ አገሮች በተግባር እንደገና ቅኝግዛት እየሆኑ ናቸው። ኢትዮጵያና ኤርትራ በኮንፌደራሽን ተሳስረው በመጠንከር ለልዓላዊነታቸውን በማውለብ ለአፍሪቃ ኩራት ተስፋና አብነት ሊሆኑ ይችላሉ።

፬

ስለ ኮንፌደራሽን በኢትዮጵያውያንና በኤርትራውያን በኩል ከባድ የአመለካከት ችግሮች አሉ። እነዚህን ችግሮችና ዕንቅፋቶች ከ10 ዓመት በፊት ባሳተምኩት መጠነኛ መፅሃፍ¹⁶ በሰፊው ገልጫቸዋለሁ። በዚህ ፅሁፍ ዋናዎቹን አጠር አድርጌ እገልጻለሁ።

በኢትዮጵያውያን በኩል ከሚሰተዋሉት ችግሮች አንዳንድ አብነቶች የሚከተሉት ናቸው።

13. Abdullahi Osman El-Tom, “Towards Confederation between Independent South and North Sudan”, Sudan Tribune 12 July 2010, < <http://sudantribune.com/spip.php?article35633> > accessed on January 3 2018

14 . ዝኒ ከማሁ

15 . Zechariah Manyok Biar, “Confederation for Sudan: Is it a good idea?”, Sudan Tribune, June 4, 2019, <http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=35572> accessed on January 10, 2018

16 . Tesfatsion Medhanie, *Towards Confederation in the Horn of Africa: Focus on Ethiopia and Eritrea*, (Göttingen: Cuvillier Verlag 2009)

- ኤርትራ አንዴ መገንጠልን መርጣለች፤ በኮንፈደራሽን ይሁን በሌላ መልክ እንደገና መዛመድ አያስፈልገንም የሚሉ ኢትዮጵያውያን - ቁጥራቸው እያነሰ ቢመጣም - ገና አሉ። እንዲህ የመሰለ አመለካከት በመገንጠል የተቋጨውን የተወሳሰበ የኤርትራ ጉዳይ - በተለይ ስነ-አእምሮአዊ ጎድኑን - በሚገባ ያላጤነ ይመስለኛል። ጦርነት እኮ ደስ የሚል ነገር አይደለም¹⁷። አንድ ህዝብ የትጥቅ ትግል የሚያካሂደው ወደ ሳይሆን ተገዶ ነው። የኤርትራን ንቅናቄ ያነሳሱት በአጭው ዘመንና ከዚያም በኋላ የተደረጉትን የፖለቲካ ስህተቶች ማስታወስ አስፈላጊ ነው።

ብዙዎች እንዲህ አመለካከት ያላቸው፡ ሌሎችም፡ አስተዋይና አገር-ወዳድ የሆኑ ኢትዮጵያውያን ጨምሮ፡ ከዚህ ጋር በተያያዘ የወደብ ጉዳይ፡ በተለይ ዓሰብን በተናጠል፡ ያነሳሉ¹⁸። ለኔ እንደሚመስለኝ፡ አንዴ ኮንፈደራሽኑ ይጀመር እንጂ ይህ ጉዳይ አከራካሪ አይሆንም። ይህንን ጉዳይ በተመለከተ ያሉት አለመግባባቶች ኮንፈደራሽኑ ከተቋቋመ በኋላ የሚፈቱበት ዘዴዎች ይፈጠራሉ። ለነገሩም አሁንም ቢሆን ኢትዮጵያ በዓለም አቀፋዊ ህግ መሰረት ዓሰብን ብቻ ሳይሆን ምፅዋንና ሌሎች ወደቦችን ለመጠቀም የሚያስችላት መብት አላት። ችግሩ ኤርትራ ውስጥ ይህንን መብት ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ጨዋ ጤነኛና ለህግ ተገዢ የሆነ መንግስት የሌለ መሆኑ ነው።

- ኤርትራ አንዲት ድሃ አገር ናት፤ እኛ ይችን አገር ማዳን የለብንም የሚሉም አሉ። አንዳንድም ኤርትራ ያልተሳካላት-አገር (failed state) ናት ይላል። እርግጥ ኤርትራ በአሁኑ ጊዜ ለህዝብዋ ስቃይ ናት። ከዚህ ነጥብ ጋር በተያያዘ ግን መታወቅ ያለባቸው ሁለት ነገሮች አሉ፡ 1. የወቅቱ የኤርትራ ችግር አስመራ ያለው መንግስት የፈጠረው ነው። የኤርትራ ህዝብ ታታሪና ሰራተኛ መሆኑ የታወቀ ነው። በ90ዎቹ መጀመርያ ታጥቆ ተነስቶ እንደነበረ ብዙ የተዘገበበት ነው። 2. ኤርትራ በአሁኑ ጊዜ የተንኮላሸች አገር መሆንን እቀበላለሁ። ይህ ሁኔታ ግን ኮንፈደራሽንን አላስፈላጊ ሳይሆን በበለጠ ጠቃሚና ተፈላጊ ነው የሚያደርገው። ለኢትዮጵያ የሚበጀው ኤርትራ ከዚህ የድህነት እና የውድቀት ሁኔታ ብትወጣ ነው። ሁለቱ አገሮች ርዝመቱ ሺ ኪሎሜትር የሆነ የጋራ ድንበር ያላቸው ጎረቤቶች ናቸው፤ ኤርትራ የተንኮላሸች ወይም ያልተሳካላት አገር ብትሆን ለኢትዮጵያ አደገኛ ነው። ኤርትራ ከተንኮላሸች ህዝብዋን በሀይል የምታሸቆጠቁጥና የምታሰቃይ ግፊኛ ሥርዓት (fierce state)¹⁹ ብቻ ሳይሆን ቀጠናውን የሚያውኩ ወረበሎች እምብርትም ልትሆን ትችላለች። ስለዚህ ኮንፈደራሽኑ ኤርትራን ከመንኮላሸት ቢያድናት ለኢትዮጵያ ጠቃሚ ነው።

- ሌላው ነጥብ ደግሞ ኮንፈደራሽን ኤርትራን ነው እንጂ ኢትዮጵያን አይደለም የሚጠቅመው የሚል ነው። ከዚህ ጋር በተያያዘ በ90ዎቹ መጀመርያ ላይ ኤርትራ

17. ደቡብ ሱዳንን በተመለከተ ዶክ. ፈራንሲስ ደንግ ይህንን ነጥብ አስምረዉበታል። Francis M. Deng, "Prospects for Reconciling Self-Determination with Unity in Sudan", op. cit.
18. ለምሳሌ የሚከተለውን ዕይሮ፡ ዶ/ር ያዕቆብ ሀይለማርያም "አሰብ የማን ናት? የኢትዮጵያ የባህር በር ጥያቄ" (አዲስ አበባ፣ 2003 ዓ. ም.)
19. ደቡብ ሱዳንን በተመለከተ ስለዚህ ፅንሰ-ሀሳብ የሚከተለውን ዕይሮ፡ Hamid Eltгани Ali, "How to govern Sudan: A questv for confederation", Sudan Tribune January 11, 2010
<http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=33735 > accessed on January 3, 2018

ኢትዮጵያን እንደበዘበዘች ይጠቀሳል። በዚያን ጊዜ የኢሳያስ መንግስት ከኢትዮጵያ ብዙ ሃብት እንደዘረፈ ሀቅ ነው። ይህንን በተመለከተ መታወቅ ያለባቸው መሰረታዊ ነገሮች አሉ። 1. በዚያን ጊዜ ይሁን ከዚያ በኋላ በሁለቱ አገሮች ኮንፈደራሽን አልነበረም። ስለዚህ የተደረገውን ብዝበዛ የኮንፈደራሽን አብነት አድርጎ ማቅረብ ትክክል አይደለም፤ ቅን አቀራረብም አይመስለኝም። 2. ቅሚያው እንዲፈጸም ያስቻለ መለስና ኢሳያስ ሲመሩት የነበረው በወያኔና በሻዕብያ መካከል የነበረው ሽርክና ወይም ጓዳዊ ዝምድና ነው። ከኮንፈደራሽን ጋር የሚያገናኝ ምንም የለውም። የማቀርበው ያለሁት የኮንፈደራሽን ሃሳብ በአገሮቹና በህዝቦቹ እኩልና ፍትሃዊ ዝምድና ላይ የተመሰረተ ነው።

እርግጥ ነው። ከኮንፈደራሽን በተወሰነ ረገድ አንዳቸው በበለጠ ሊጠቀም ይችላል ይሆናል። ይህ ግን ችግር አይደለም በመሰረቱ ሌላውም የሚጠቀም እስከሆነ ድረስ። ለምሳሌ ኢትዮጵያ በበለጠ ብትጠቀም ችግር የለውም፤ ነገር ግን ኤርትራም ያነሰም ቢሆን መጠቀም አለባት። ችግር የሚኖረው አንዳቸው የሚጠቀም፣ ሌላኛው ደግሞ የማይጠቀም ሲሆን ነው።

- አንዳንዶቹ ደግሞ የባድመን ጦርነትንና ሌሎች የሁለቱን አገሮች ግንኙነት ያበላሹ ችግሮችን በማስታወስ ኤርትራ ጠበኛና ወራሪ ናት። ስለዚህ ከኤርትራ ጋር ኮንፈደራሽን አያስፈልግም ይላሉ። ክሱ ፈጽሞ መሰረተ-ቢስ ባይሆንም፣ ኮንፈደራሽንን ላለመቀበል ፈጽሞ ምክንያት ሊሆን አይችልም።

መረሳት የሌለበት አንድ ነጥብ አለ። ኮንፈደራሽን የሚጀመረው አሁን ሳይሆን በሁለቱ አገሮች ዲሞክራሲያዊ ወይም ህዝብ የተቀበለው መንግስት ሲቋቋም ነው። አንዴ በኤርትራ ህዝባዊ መንግስት ከተቋቋመ አገሪቱ ቢያንስ ለራሷ ጥቅም ስትል ከጎረቤቶችዋ ጋር ሰላማዊና የትብብር ዝምድና እንደምትመርጥ ጥርጥር የለውም።

በኤርትራውያን በኩልም የተሳሳቱ አመለካከቶች አሉ። ከዋናዎች አንዳንዱ የሚከተሉት ናቸው።

- ብዙ ኤርትራውያን በፈደራሽንና ኮንፈደራሽን መሃል ያለውን ልዩነት አያውቁም። ስለዚህ ልክ ፈደራሽንን እንደሚቃወሙ ኮንፈደራሽንንም ይቃወማሉ። አስታወሳለሁ። ስለ ኮንፈደራሽን መፅሃፍ ባሳተምኩበት ወቅት ብዙ ኤርትራውያን አሁን ደግሞ ፈደራሽንን እንቀበል እያለን ነው ብለው ረግመዉኛል። በነገራችን ላይ ፈደራሽንን የሚቃወሙት “ፈደራሽን” ሲባል የሚያስታውሱት ያ በአፄ ሃይለስላሴ ዘመን የነበረውንና የፈረሰውን አውቶኖሚ በመሆኑ ነው። ስለዚህ ኮንፈደራሽን ከፈደራሽን የተለየ መሆኑን ማስተማር ሊኖርብን ነው።

- አንዳንድ ኤርትራውያን ደግሞ በኮንፈደራሽን ዝምድና ኢትዮጵያን ልናምናት አንችልም፤ ድሮ ፈደራሽን እንዲፈርስ እንዳደረገች ሁሉ አሁንም ከኤርትራ ጋር ስትነፃፀር ትልቅና ሀያል በመሆንዋ ኤርትራን ልትወጣት ትችላለች ይላሉ። ይህ ፍርሃት መሰረተ-ቢስ ነው። የድሮውን ፈደራሽን በማፍረስ ምን ያህል እንደከሰሩ ኢትዮጵያውያን

ያውቃሉ። በተጨማሪም ኢትዮጵያ ሁሉን የሚወክል ህዝባዊ መንግስት ስታቋቁም ከኤርትራ ጋር የሚኖራትን በህግ የተመሰረተ የኮንፌደራሽን ቃል ኪዳን ለማክበር ብቃት እንደሚኖራት ጥርጥር የለውም።

- ኢትዮጵያ ታሪካዊ ጠላታችን ናት ብለው የሚከራከሩ አንዳንድ ኤርትራውያንም አሉ። ይህ አመለካከታቸው በጣም የተሳሳተ ነው። በፖለቲካ እንዲያውም እንደ ኢትዮጵያና ኤርትራ በመሰሉት ወንድማማች ህዝቦች፣ በታሪክና በባህል በተራራቁ ሀገሮች መሀከልም ቢሆን ቋሚ ወይም ነዋሪ ጥላቻ የሚባል የለም። እንዲያውም ጠላቶች የነበሩ አገሮች ወዳጆችና ተባባሪዎች ሊሆኑ እንደሚችሉ በታሪክ ብዙ ጊዜ ታይቷል። የፈረንሳይና የጀርመን ታሪክና ያሁኑ ዝምድና አንድ አብነት ነው።

- ታሪክን በተመለከተ ብዙ ኤርትራውያን የተሳሳተ አስተሳሰብ አላቸው። ኢትዮጵያውያንና ኤርትራውያን - በተለይ የደጋው ኤርትራውያን - ረጅም የጋራ ታሪክና የተሳሰረ ባህል እንዳላቸው አያውቁም ወይም ይክዳሉ። ሌላውስ ይቅርና ኤርትራውያን ለኢትዮጵያ ነፃነትና ዕድገት ያደረጉት አስተዋፅኦ ምን ያህል ታላቅ መሆኑን እንዲያው አያውቁም። ይህ ከባድ ጉድለት ነው። የኤርትራ ልሂቃን ይህንን ጉድለት ለማረም ብዙ ጥረት ማድረግ ይኖርባቸዋል።

- በኤርትራውያንና በኢትዮጵያውያን በኩል ባሁኑ ጊዜ የሚስተዋሉ ስነ-አእምሮአዊ ችግሮች አሉ። ኤርትራውያን - በተለይ እነዚያ የኮንፌደራሽንን ትርጉም የማያውቁ - ከዚህ ሁሉ ጦርነት፣ ሞትና ኪሳራ በኋላ እንዴት ከኢትዮጵያ ጋር በኮንፌደራሽን ይሁን በፈደረሽን እንዳይመዳለን! ይላሉ²⁰። በኢትዮጵያውያን በኩልም - አንዳንድ “አክራሪዎች” የሚባሉትን ጨምሮ - ኤርትራውያን እኮ አንፈልጋችሁም ብለው ሄደዋል፤ አሁን ኤርትራ ያልተሳካላት አገር በመሆንዋ ከፍቷቸው ከኢትዮጵያ ጋር በኮንፌደራሽን መዛመድ ቢፈልጉ መቀበል የለብንም ይላሉ።

እነዚህ አመለካከቶች ትክክል አይደሉም። የኤርትራረያኖቹ አመለካከት ያለፈውን ብቻ የሚያስታውሱ፣ ባለፈው ሁኔታ የሚገዛ፣ ለራስ ጥቅም የማያገለግል፣ እንዲያውም የሚጎዳ ነው። ነገሩ መታየት ያለበት በቁጭትና በስሜት ሳይሆን ከጥቅም አኳያ ነው። የሚፈለገው ወደፊት ያቀና ለሁለቱ አገሮች የሚጠቅም አካሄድና ዝምድና ነው። ባለፉት ዓመታት ብዙ ጉዳት ደርሶብናል ብሎ አሁን ለሁላችን የሚጠቅመውን ዝምድና አንቀበልም ማለት ሞኝነት ነው። የኢትዮጵያኖቹም እንደዚሁ ስህተት ነው። ማንኛውም ህዝብ በተሞክሮና በሂደት ተምሮ አመለካከቱን ሊለውጥና ሊያሳድግ ይችላል። አስተዋይ የፖለቲካ ሰዎች ተለያይቶ እንደገና መተሳሰር ያልተለመደ እንዳልሆነ ነው የሚመሰክሩት። እንዲያውም ተለያይቶ እንደገና ወደ አንድነት ጎዳና መምጣት የመገንጠሉ ሂደት ቅጥያ ሆኖ

20. እንዲህ ዓይነቱ ስሜት ባንዳንድ የደቡብ ሱዳን ልሂቃንም የነበረ ይመስላል። ለምሳሌ ይህንን ተመልከት። James Okuk, “Confederation for Southern Sudan a Betrayal to Self-Determination”, Pachodo.org, January 17, 2008 < <https://pachodo.org/latest-news-articles/pachodo-english-articles/516-confederation-fo...> > accessed on January 10, 2018

የሚገኝበት ሁኔታ አለ፤ በሌላ አነጋገር፡ መገንጠል ራሱ፡ አንዳንድ ጊዜ፡ ሂደ-ሂደ የአንድነትን መንፈስና ፍላጎት ሊወልድ ይችላል²¹፡፡

፩

ኮንፈደሬሽን እንዲሁ በችኩላ በማንኛውም ሁኔታና ጊዜ የሚቋቋም ነገር አይደለም፡፡ አስቀድመው መሟላት ያለባቸው ነገሮች አሉ²²፡፡

ከላይ እንደተጠቀሰው ኮንፈደሬሽን ዝምድናው የሚመለከታቸው ህዝቦች ትርጉሙ ገብቶቸው በሙሉ ፈቃድ የሚቀበሉት መሆን አለበት፡፡ ጉዳዮችንን በሚመለከት የኢትዮጵያና የኤርትራ ዜጎች ኮንፈደሬሽን ምን ማለት እንደሆነና እንዴትስ እንደሚጠቅማቸው መጀመርያውኑ መረዳት ያስፈልጋቸዋል፡፡

ይህ እንዲሆን በሁለቱ አገሮች ነጻ ውይይትን የሃሳብ መለዋወጥን እና ለፖለቲካዊ ዓላማ መደራጀትን የሚፈቅድ ሁኔታ ወይም የፖለቲካ ሁዋ መኖር አለበት፡፡ ይህ ማለት በሁለቱ አገሮች የበለጸገም ባይሆን በመሰረቱ ዲሞክራሲያዊ የሆነ ስርዓት መኖር አለበት ማለት ነው²³፡፡ ይህንን ስርዓት በሚመለከት ትንሽ ማብራርያ አስፈላጊ ነው፡፡

ካሁን በፊት በአንድ ጽሁፌ እንደገለጽኩት ለዚህ ጉዳይ ይሁን ወይም በጠቅላላው ለኢትዮጵያና ለኤርትራ - እንዲያውም ለማንኛውም አፍሪቃዊ አገር - የሚበጅ ስርዓት የብሄራዊ አንድነት መንግስት (Government of National Unity) የሚባለው ነው፡፡ ይህ ማለት ያሉት እንጋፋ የፖለቲካ ቡድኖች ላላቸው ድጋፍ ተመጣጣኝ በሆነ መልክ ተወክለው የሚሳተፉበት ሰፊ ጣምራ መንግስት ማለት ነው፡፡

በኢትዮጵያና በኤርትራ እንዲህ ዓይነት ስርዓት ሲሰፍን ህዝቦቹ የኮንፈደሬሽንን ጥያቄ በተመለከተ ሃሳባቸውንና ፍላጎታቸውን በሙሉ ነጻነት ሊገልጹ ይችላሉ፡፡ ኮንፈደሬሽን እንዲህ በመሰለ ሁኔታ ሲከሰት አጥጋቢ፡ አስተማማኝ እና በውህደት አቅጣጫ የሚያድግ ይሆናል፡፡

የኮንፈደሬሽንን ሂደት ለማስተጋባት መሟላት ስላለባቸው ሁኔታዎችና ቅደም-ተከተላቸው ምን እንደሚመስል መጠነኛ ሃሳብ በማቅረብ መልእክቱን ማጠቃለል እወዳለሁ፡፡

1. በኢትዮጵያም በኤርትራም ባሁኑ ወቅት ሁኔታዎቹን ሊያረጋጋ የሚችል ተቋም አንጋፋዎቹን የፖለቲካና የሲቪል ህብረተ-ሰብ ቡድኖች ያካተተ የሽግግር መንግስት

21 . John A. Akec, “Confederation; A Better Tool for Good Neighborliness and Prosperous Relationship between Sudan and South Sudan”, op. cit

22 . ደቡብ ሱዳንን በሚመለከት የሚከተለውን ዕይ፡፡ John A. Akec, “South Sudan self-determination is the gateway to an enduring and stable united Sudan”, Sudan Tribune, <<http://sudantribune.com/spip.php?article33137> > accessed on January 11, 2018

23. University of Pretoria, “Supranationalism in the African context; A critical look at past and present attempts at building supranational organizations in Africa”, op. cit. p. 115

ነው። ግቡ ምን እንደሆነ በትክክል አልታወቀም እንጂ በኢትዮጵያ አሁን የለውጥ ሂደት የተጀመረ ይመስላል፤ አዲሱ ጠቅላይ ሚኒስትር ዶክተር ዐቢይ አሕመድ በአገር ውስጥም በውጭም ከፍተኛ ተቀባይነት አግኝተዋል። የዶክ. ዐቢይ አስተዳደር የለውጡ ሂደት እንዲቀላጠፍና የሚፈለገው የሽግግር መንግስት እንዲቋቋም ብልህና ቆራጥ ጥረት ማድረግ ይጠበቅበታል። ኤርትራ ውስጥ ያለው ሁኔታ ግን ጭፍን አምባገነንነት ነውና ከበድ ባለ ትግል ካለፍን በኋላ ነው የሽግግር መንግስት የሚቋቋመው።

2. ከዚያ ቀጥሎ በይዘቱ ከብሄራዊ አንድነት መንግስት፣ ከዲሞክራሲ እና ከአድማሳዊ የሰብአዊ መብቶች አዋጅ ጋር የሚጣጣም ህገ-መንግስት ተነድፎ በህዝብ ይፀድቃል። በህገ-መንግስቱ መሰረት ምርጫ ተካሂዶ መለያው የብሄራዊ አንድነት መንግስት የሆነ ስርዓት አገሮቹን ያስተዳድራል።
3. የሁለቱ አገሮች ህገ-መንግስታትና ሌሎች ህጎች እንዲሁም መሰረታዊ ፖሊሲዎች የሚጣጣሙ ወይም ተመሳሳይ እንዲሆኑ ይደረጋል²⁴።
4. ሁኔታው በተመቸ ጊዜ መንግስታቱ የኮንፈደራሽን መቋቋምን በተመለከተ ድርድርና ተዛማጅ ሂደቶች ይጀምራሉ። ከዚህ ጋር በተያያዘ ስለኮንፈደራሽን ትርጉምና ሊገኙ ስለሚችሉት ጥቅሞች የሁለቱ አገሮች ህዝብ አስፈላጊው ግንዛቤ እንዲኖረው ህዝባዊ ውይይት - ኢትዮጵያውያንና ኤርትራውያን አብረው የሚሳተፉበትን ጨምሮ - እንዲደራጅና እንዲካሄድ ይደረጋል።
5. ኮንፈደራሽንን በማቋቋም ላይ በሁለቱ አገሮች ረፈረንደም ይካሄዳል፤ ውጤቱ ሃሳቡን የሚደግፍ ሲሆን የኮንፈደራሽኑ ጉዞ ይጀመራል።
6. ኮንፈደራሽኑ ዕውነታው በሚፈቅደው ከፍተኛ የጋራ ተቋማትና የጠበቀ ግኑኝነት እንዲነሳ ተደርጎ ይነደፍና የመጀመርያው ኮንፈደራሽን ዕድሜ 5 ዓመት ይሆናል።
7. አምስት ዓመት ሲያልቅ እንደገና ረፈረንደም ይካሄዳል። በ5ቱ ዓመታት ዝምድናው ምን ያህል የህዝቦቹን ህይወት ለማሳደግ እንዳገለገለ ይገመገማል። ኮንፈደራሽኑ አጥጋቢ ፍሬ ሰጥቷል ከተባለ፣ ይዘቱ ከፍተኛ እንዲል ተደርጎ በሁለቱ አገሮች ህዝቦች ነፃ ፍላጎት ይሻሻላል፤ ይህ ማለት ኮንፈደራሽኑ አገሮቹን በበለጠ በሚያቀራርብ መልክ ይታደሳል ማለት ነው። እንዲህ እያለ ኮንፈደራሽኑ በውህደት አቅጣጫ ያድጋል።

ይህ ቅደም ተከተል በጎና ደግ በሆነ አመለካከት የተመሰረተ ነው። ካለበለዚያ ሁኔታው ጥንቃቄ የሚያስፈልገው ነው። ችኩላን ማስወገድ አለብን። በቅርብ ታሪካችን በችኩላ የተወሰዱ አላስፈላጊ እርምጃዎች ገና እያገላገላን ያለውን ችግር ፈጥረውብናል።

24. ይህንን ለሚመስል ሃሳብ የሚከተለውን ተመልከት። Jeggan Grey-Johnson, "Is the AU blinded by its own vision?", op. cit.

የኮንፈደራሽን ሃሳብ ብዙ ለኢትዮጵያ ህዝብም ሆነ ለኤርትራ ህዝብ በጎ የማይመኙ ጠላቶች አሉት። በደቡብ ሱዳን ጉዳይ እንደታየው ጠባብ አመለካከት ያላቸው አንዳንድ ተንቀሳቃሾች መገንጠልን ነፃነት ብለው ወደሱ፤ ኮንፈደራሽንን ደግሞ ባርነት ብለው ከሩገት²⁵። እንዲህ የመሰለ አሉታዊ አመለካከት ባባከለው ሁኔታ ደቡብ ሱዳን ተገንጥላ አሁን ጨለማ የነገሰባት አገር ሆናለች።

በኤርትራውያን በኩልም እንደዚሁ ኮንፈደራሽንን ተቀባይነት እንዳያገኝ ለማድረግ የሚጥሩ አልታጡም። ከነርሱ አንዱ በቅርብ ጊዜ በስዊድን አገር በትግርኛ በሰጠው ቃለ-መጠይቅ አንዳንድ ዜጎች የሚያቀርቡትን የኮንፈደራሽን ሃሳብ “ዓዘፍዘፍ” (ማለት መዋዠቅ ወይም የማይረባ ንግግር) ብሎ ለማጣጣል ቃጥቷል፤ ከዚያም አልፎ ኤርትራን በተመለከተ ኮንፈደራሽንን እንደ “ባርነት” አድርጎ አቅርቦታል። ሰውዬው የኮንፈደራሽን ትርጉምና ጥቅም ጠንቅቆ የሚያውቅ የዕድሜና የዕውቀት ባለፀጋ ነው። ይህንን ውሸት ማራመድ - ትክክለኛ ዓላማው ምን ይሁን ምን - ከርሱ የማይጠበቅ አደገኛና እጅጉን የሚያሳዝን ተግባር ነው።

እንዲህ የመሰሉ ሃላፊነት የማይሰማቸው ምሁራን ህዝቡን ግራ የሚያጋባ ውሸት እያሰራጩ መሆናቸውን አውቀን ብዙ ጥንቃቄ ማድረግ እንዳለብን ግልፅ ነው። ለምሳሌ አስቀድሜ እንዳልኩት ኮንፈደራሽን በየጊዜው እየታደሰ ያድጋል፤ ሁለቱ አገሮች ይቀራረባሉ፤ እሰከ ፈደራሽን ሊጓዙ ይችላሉ፤ የሂደቱ የመጨረሻው ግብ ፈደራሽን ነው ተብሎ ግን አስቀድሞ አይታወጅም። ማንኛውም የመቀራረቡ ዕድገት ተግባራዊ ዝምድናው በሂደት የወለደው ሆኖ ነው መምጣት ያለበት። ግቡ ፈደራሽን ነው ተብሎ ከታወጀ ጠላቶቻችን ይበዙብዙታል፤ ህዝቡም ይበረግጋል፤ ኮንፈደራሽን ተቃውሞ ገጥሞበት ሊፈርስ ይችላል።

በጥንቃቄ ከተተገበረና አካሄዱ ካማረ፣ ማለት ህዝቦቹን በበለጠ ካረካ፣ ካቀራረበ፣ ካፋቀረና ካስተማመነ ኮንፈደራሽን በውህደት አቅጣጫ ያለማቋረጥ ያድጋል። በህዝቦቹ ሙሉ ፈቃድ መጨረሻው ፈደራሽን ሊሆን ይችላል።

25 . John A. Akec, “To confederate or not to confederate isa matter of strategy”, op. cit.

ዋቢ ጽሁፎች

John A. Akec, “To confederate or not to confederate isa matter of strategy”, Sudan Tribune, Septemvber 14, 2010,
<http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=36261
>accessed on January 10, 2018, ;

John A. Akec, “Confederation; A Better Tool for Good Neighborliness and Prosperous Relationship between Sudan and South Sudan”, *UNISCI Discussion Papers*, Nr. 33, October 2013 (Madrid Spain), p. 158
<<http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=76728723011> >;

John Apuruot Akec, “Why confederation in Post-Referendum Sudan is key to prosperous, stable, and good neighbourliness”, Sudantribune.com, 18 November, 2010
<http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=36978 >
accessed on January 10, 2018

John A. Akec, “South Sudan self-determination is the gateway to an enduring and stable united Sudan”, Sudan Tribune, < <http://sudantribune.com/spip.php?article33137>
accessed on January 11, 2018

John A. Akec, “A call for renewable confederation in post 2011 Sudan”, Sudan Tribune June 8, 2010
<http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=35326>
accessed on January 10, 2018

Hamid Eltgani Ali, “How to govern Sudan: A questv for confederation”, Sudan Tribune January 11, 2010
<http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=33735>
accessed on January 3, 2018

Abdullahi Ahmed An-Na'im, “Third World Perspectives”, in Elizabeth Ferris (ed), *The Challenge to Intervene: A New Role for the United Nations*, (Uppsala: Life & Peace Institute, 1992), p. 145

Negasi Beyene , “Talk of ‘Tigrai Secession’ is Talk of the Idle, Not the Concern of the People of Tigrai, says Activist Negasi Beyene”, ethiomediam.com March 5, 2018

Zechariah Manyok Biar, “Confederation for Sudan: Is it a good idea?”, Sudan Tribune, June 4, 2019,

<http://sudantribune.com/spip.php?iframe&page=imprimable&id_article=35572>
accessed on January 10, 2018

Talkmore Chidede, “The African Continental Free Trade Area (AfCFTA) and other other African Union (AU) initiatives for economic integration”,
<[https://www.tralac.org/discussions/article/12790-the-african-continental-free-trade-area...>](https://www.tralac.org/discussions/article/12790-the-african-continental-free-trade-area...), accessed on March 22, 2018

Carl James Chol, “Mr. Malik Agar and Confederation”, Pachodo.org,
<[https://pachodo.org/latest-news-articles/pachodo-english-articles/515-mr-malik-agar-a...>](https://pachodo.org/latest-news-articles/pachodo-english-articles/515-mr-malik-agar-a...), accessed on January 10, 2018;

Francis M. Deng, “Prospects for Reconciling Self-Determination with Unity in Sudan”, (Khartoum,: Symposium on Unity and Self-Determination, November 2, 2009)
<<http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/pdf/SAPG%20statement%20in%20Khartoum.%20Nov%202009.pdf> >accessed on March 7, 2018

Abdullahi Osman El-Tom, “Towards Confederation between Independent South and North Sudan”, Sudan Tribune 12 July 2010,
<<http://sudantribune.com/spip.php?article35633>>, accessed on January 3 2018

Jeggan Grey-Johnson, “Is the AU blinded by its own vision?”, (Open Society Initiative for Southern Africa OSISA), April 8, 2015,
<<http://www.osisa.org/openspace/regional/au-blinded-its-own-vision> > accessed on January 3,

Al Mariam, “A Rejoinder to Seyoum Mesfin’s call to Arms to the People of Tigray”, Al Mariam’s Commentaries, February 4, 2018 < [http://almariam.com/2018/02/04/a-rejoinder-to-seyoum-mesfins-call-to-arms-to-the-p...;](http://almariam.com/2018/02/04/a-rejoinder-to-seyoum-mesfins-call-to-arms-to-the-p...) l>

Tesfatsion Medhanie, *Towards Confederation in the Horn of Africa: Focus on Ethiopia and Eritrea*, (Göttingen: Cuvillier Verlag 2009)

James Okuk, “Confederation for Southern Sudan a Betrayal to Self-Determination”, Pachodo.org, January 17, 2008 <[https://pachodo.org/latest-news-articles/pachodo-english-articles/516-confederation-fo...>](https://pachodo.org/latest-news-articles/pachodo-english-articles/516-confederation-fo...) accessed on January 10, 2018

Mahmoud A. Suleiman, “Confederal System for Sudan”, Sudan Tribune, January 8, 2008 < http://sudantribune.com/spip.php?page=imprimable&id_article=25592> accessed on January 10, 2018

University of Pretoria, “Supranationalism in the African context; A critical look at past and present attempts at building supranational organizations in Africa”,
<<https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/28573/02chapter3.pdf?sequence=3>>

ያዕቆብ ሀይለማርያም: “አሰብ የማን ናት? የኢትዮጵያ የባህር በር ጥያቄ” (አዲስ አበባ፣ 2003 ዓ. ም.)

ጌታቸው ረዳ: “ግብረ-መልሴ ንዶ/ር ሙሉ-ወርቅን ገረኸዳን ደስታን”: togoruba.org 25 March 2018;

ጌታቸው ረዳ: “ግብረ መልሴ ንዶ/ር ሙሉ-ወርቅ ከ/ማርያም” 2ይ ክፍለ togoruba.org 06 April 2018